

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 28/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om förmyndarverksamhet och av 5 § i lagen om ordnande av intressebe- vakningstjänster i förmyndarverksamheten

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 28 oktober 2010 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om förmyndarverksamhet och av 5 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (RP 203/2010 rd) till lagutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Salla Lötjönen, justitieministeriet
- allmän intressebevakare Tuula Eilittä, Helsingfors rättshjälpsbyrå

- utvecklingschef Aila Heusala, Regionförvaltningsverket i Östra Finland, enheten för styrning och utveckling av magistrater
- inspektör Tanja Tams, Magistraten i Esbo.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- finansministeriet
- Rovaniemen oikeusaputoimisto
- Magistraten i Kajanaland
- Alzheimer Centralförbundet.

Dessutom har utskottet fått ett skriftligt yttrande från Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om förmyndarverksamhet ändras så att förmyndarmyndigheten får ökade möjligheter att bevilja undantag från eller lättnader i intressebevakarens skyldighet att lämna årsredovisning. Enligt förslaget kan befrielse från den årliga redovisningsskyldigheten eller förlängning av redovisningsperioden förutom på de gällande grunderna i lagen beviljas också om egendomen är av ett sådant slag att huvudmannens intresse inte fordrar årlig redovisning, eller om bevarandet av egendomen är tryggt genom att egendom placeras i ett objekt

från vilket den inte kan överföras utan förmyndarmyndighetens samtycke.

Det föreslås att den förmögenhetsgräns som gäller registrering av intressebevakning för en minderårig, med åtföljande årlig redovisningsskyldighet, ska höjas från 15 000 euro till 20 000 euro.

Dessutom föreslås preciserade bestämmelser om i vilken omfattning den redovisning som intressebevakaren ger in ska granskas. Enligt förslaget ska förmyndarmyndigheten granska redovisningen i den omfattning som god gransk-

ningssed förutsätter. Förmyndarmyndigheten kan dock granska redovisningen mer allmänt än så, om det utgående från egendomens storlek eller art eller andra omständigheter finns skäl att anta att huvudmannens intresse på grund av detta inte äventyras. God granskningssed ska alltid vara utgångspunkten när förmyndarmyndighetens skadeståndsskyldighet bedöms. Om huvudmannen har orsakats skada till följd av att man vid granskningen av redovisningen inte upptäckt något som borde ha upptäckts om granskningen hade skett enligt god granskningssed, ska skadan ersättas av staten.

Bestämmelserna om intressebevakarens arvode föreslås bli ändrade så att det genom lag föreskrivs om de situationer då intressebevakaren

inte har rätt till arvode på grund av att huvudmannens inkomster och förmögenhet är ringa.

Dessutom föreslås mindre ändringar bl.a. i de bestämmelser som gäller förmyndarmyndighetens tillstånd för en rättshandling och i bestämmelsen om förmyndarmyndighetens skyldighet att regelbundet reda ut om det finns skäl till fortsatt intressebevakning.

Det föreslås att lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten ändras genom en precisering av den bestämmelse som gäller jäv för allmänna intressebevakare.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft omkring tre månader efter det att lagarna har antagits och blivit stadfästa. Bestämmelserna om intressebevakarens arvode ska dock träda i kraft först vid ingången av 2013.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

De föreslagna ändringarna i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) är avsedda att förenkla tillsynen över intressebevakare i de fall där risken för missbruk är minst. Med hänvisning till propositionen och övrig utredning anser utskottet att propositionen är behövlig och motiverad. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar med följande anmärkningar.

Intressebevakaruppgiften har ökat kraftigt på 2000-talet. År 2000 var klienterna inom förmyndarverksamheten 42 300, medan de i år är uppe i 62 700. När de stora åldersklasserna går i pension och andelen äldre blir allt större i befolkningsstrukturen, kommer behovet av intressebevakning att öka ytterligare. Statens produktivetsprogram möjliggör inga ökade resurser för förmyndarverksamhet och därför behöver skyldigheterna och procedurerna för intressebevakarna och förmyndarmyndigheterna förbättras så att de begränsade resurserna används möjligast ändamålsenligt. Lagutskottet lyfter fram förmyndarverksamhetens uppgift: att bevaka de omyndigas, sjukas och svagas intressen. Det är

viktigt att ge akt på hur ändringarna påverkar både resurserna för intressebevakning och huvudmannens villkor.

Redovisningsskyldighet

Lagen om förmyndarverksamhet föreslås bli ändrad så att förmyndarmyndigheten, alltså magistraten, får ökade möjligheter att bevilja intressebevakare förlängd redovisningsperiod eller befrielse från redovisningsskyldigheten. Lagutskottet välkomnar den ökade flexibiliteten, för en lindrigare redovisningsskyldighet har betydelse framför allt för intressebevakare som är nära anhöriga till huvudmannen. För dem är det väsentligt att det inte är onödigt tungt att göra huvudmannens ärenden.

Intressebevakaren ska kunna befrias från redovisningsskyldigheten och redovisningsperioden ska kunna förlängas enligt gällande bestämmelser men också bl.a. om bevarandet av egendomen är tryggt genom att egendom placeras i ett objekt från vilket den inte kan överföras utan förmyndarmyndighetens samtycke (53 § 2 mom. i lagförslaget). Med det avses att huvudmannens medel placeras på ett s.k. spärrkonto, dvs. ett villkorat depositionskonto. Lagutskottet ser po-

sitativt på att det ska gå att använda ett spärrkonto, för det möjliggör lindrigare redovisningsskyldighet för intressebevakaren, underlättar förmyndarmyndighetens arbete med tillsynen och säkrar huvudmannens egendom. Men för att de här målen ska nås måste spärrkontot nogta tänkas igenom i förväg och i samråd med förmyndarmyndigheten. För tydlighetens skull påpekar utskottet att beslutet om ett spärrkonto och om en åtföljande lindrigare redovisningsskyldighet ska fattas i samma ordning som andra beslut om lindrigare redovisningsskyldighet. Eftersom det är fråga om ett nytt sätt att förenkla tillsynen över intressebevakningen ser utskottet det som motiverat att spärrkonton främst används i de fall där pengarna på kontot inte behöver tas ut. Försättningsvis kan det bedömas om det är möjligt och lämpligt att utvidga användningen av spärrkonton.

Granskning av redovisningen

Lagen om förmyndarverksamhet föreslås bli kompletterad med bestämmelser om hur omfattande skyldighet förmyndarmyndigheten ska ha att granska redovisningen. Principen föreslås vara att förmyndarmyndigheten ska granska intressebevakarens årsredovisning i den omfattning som god granskningssed kräver (56 § 1 mom.). Dessutom ska granskningen av årsredovisningen kunna vara mer allmänt hållen i de fall där huvudmannens intresse inte äventyras på grund av t.ex. egendomens storlek eller art (56 § 2 mom.).

Lagutskottet ser det som motiverat att förmyndarmyndigheten kan granska intressebevakarens årsredovisning i den omfattning som behövs i varje enskilt fall. Utskottet ser också positivt på möjligheten att granska redovisningen allmänt i situationer då förvaltningen av huvudmannens egendom varit klar och risken för missbruk mycket liten. Men eftersom en allmänt hållen granskning kan försämra huvudmannens villkor, är det nödvändigt med en bestämmelse om att huvudmannen har rätt till ersättning av staten om han eller hon förorsakas skada av en allmänt hållen granskning (56 a §). Med tanke på möjligast samordnad praxis är det viktigt att till-

räcklig vägledning tillhandahålls i god granskningssed, innehållet i en allmänt hållen granskning och användningsområdet för de olika formerna av granskning.

Intressebevakning för minderåriga

Intressebevakning för minderåriga införs numera i registret över förmynderskapsärenden, om den minderårigas egendom överstiger 15 000 euro. Den viktigaste följden av registreringen är att intressebevakaren blir redovisningsskyldig. Nu föreslår regeringen att lagen om förmyndarverksamhet ska föreskriva om gränsen för minderårigas egendom och att gränsen höjs till 20 000 euro på grund av att pengarnas värde har förändrats och förmögenheten ökat (66 §). Annat nytt är att minderåriga kan strykas i registret om egendomens värde av godtagbar orsak har sjunkit till mindre än 15 000 euro (66 a §).

De föreslagna ändringarna gör det möjligt att stryka några tusen minderåriga i registret och då lättas redovisningsskyldigheten upp för intressebevakarna, som ofta är nära anhöriga till de minderåriga. Vid utskottsbehandlingen väcktes frågan om intressebevakaruppdraget bör avregistreras också i de fall där huvudmannens egendom överstiger 20 000 euro men uteslutande eller nästan uteslutande består av egendom som inte får överlåtas utan tillstånd av förmyndarmyndigheten eller där huvudmannens egendom är placerad på ett spärrkonto. Utskottet anser att registreringen också i sådana fall är motiverad för att skydda den minderåriga. Dessutom har registret över förmynderskapsärenden också betydelse för skyddet av utomstående, för t.ex. de som är intresserade av att köpa en fastighet eller bostad kan med hjälp av det få information om relevanta ägandeförhållanden och intressebevakning.

Intressebevakarens arvode

Lagen om förmyndarverksamhet ska innehålla mer exakta och fullständiga bestämmelser om vissa frågor som gäller intressebevakarens arvode, t.ex. i vilka fall som intressebevakaren inte har rätt till arvode på grund av att huvudmannens inkomster och förmögenhet är så små (44 §). Det är bra att ta upp de här frågorna på

lagnivå. I nuläget regleras de genom en anvisning av justitieministeriet. Det är också meningen att närmare bestämmelser om arvodet till intressebevakare ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Med hänsyn till att intressebevakarna också kan vara nära anhöriga till huvudmännen ser utskottet det som särskilt viktigt att bestämmelserna blir tydliga och begripliga.

Här pekar utskottet också på förmyndarmyndighetens möjligheter att ingripa om intressebevakaren får ett oskäligt stort arvode. Till god granskningssed enligt 56 § 1 mom. hör också att arvodets storlek granskas, står det i detaljmotiveringen till paragrafen. Förmyndarmyndigheten kan alltså anmärka på arvodet om det vid granskningen av årsredovisningen visar sig vara för stort. Om det finns skäl att föra talan mot intressebevakaren på grund av arvodet innan hans eller hennes intressebevakaruppdrag har upphört, kan förmyndarmyndigheten på samma sätt som huvudmannen enligt 58 § i den gällande lagen hos domstol begära att en annan intressebevakare förordnas.

Överlåtelse av egendom efter huvudmannens död

Enligt 17 § i den gällande lagen om förmyndarverksamhet upphör intressebevakarens uppdrag

när huvudmannen avlider. Om egendomen då inte utan dröjsmål kan överlåtas till bodelägarernas samförvaltning, kan intressebevakaren enligt 59 § 2 mom. överlåta egendomen för att förvaltas av en bodelägare. Intressebevakaren ska underrätta alla bodelägare vars vistelseort och identitet är kända om överlåtelsen av egendomen. Nu föreslår regeringen att den sistnämnda bestämmelsen ändras så att intressebevakaren blir skyldig att meddela om överlåtelsen senast sju dagar i förväg.

Skyldigheten att meddela på förhand kommer till skillnad från de övriga förslagen i propositionen att leda till att intressebevakarnas arbete ökar i någon mån. Syftena med ändringen är ändå motiverade, eftersom det rör sig om att förhindra missbruk av huvudmannens egendom och att träna bodelägarna i samförvaltning och ge dem möjlighet att vidta behövliga åtgärder i fråga om huvudmannens egendom.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslagen utan ändringar.

Helsingfors den 2 december 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Janina Andersson /gröna
vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Kalle Jokinen /saml
Oiva Kaltiokumpu /cent
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /saml

Jari Larikka /saml
Raimo Piirainen /sd
Tero Rönkä /sd
Mauri Salo /cent
Kari Uotila /vänst
Mirja Vehkaperä /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.